

Väljarnas önskeregeringar

Sedan Sverigedemokraternas riksdagsinträde 2010 med 5,7 procent av rösterna har de två traditionella blocken i svensk politik inte längre själva kunnat samla någon riksdagsmajoritet bakom sig. Trots att Allianspartierna tillsammans – och mot alla odds på grund av den globala finanskrisen – fick fler röster 2010 än 2006 (+1,1 procent) förlorade de möjligheten att regera i majoritet när SD kom in i riksdagen. Alltsedan dess har Sverige haft ett betydligt mer instabilt parlamentariskt läge. Så länge Sverigedemokraterna betraktades som ett pariparti som varken Allianspartierna eller de rödgröna partierna var beredda att samarbeta med har det varit både svårt och ibland smärtsamt för de politiska partierna att forma majoriteter i Sveriges riksdag.

Som ett resultat har regeringsfrågan – vilka partier som är beredda att samarbeta med vilka andra – haft en framskjuten position i svensk samhällsdebatt, inte minst i upptakterna inför och under valrörelserna 2014, 2018 och 2022. Frågan om hur det historiskt mycket ogillade paripartiet Sverigedemokraterna ska hanteras har varit en splittrande fråga och en het politisk potatis, främst för de fyra borgerliga Allianspartierna. Ett nytt politiskt landskap har öppnat upp diskussioner och spekulationer om alla tänkbara och otänkbara matematiska och politiska möjligheter att samla handlingskraftiga majoriteter i riksdagen. I en sådan situation blir partiernas koalitions signaler till väljarna ännu mer spännande att studera och följa.

I valundersökningarna har de svenska väljarnas önskeregeringar kartlagts under lång tid, ända tillbaka till 1968 (se tabell 17.1). Det har historiskt varit relativt okomplicerat att kategorisera önskemålen i fyra huvudkategorier och beräkna andelen som önskar sig a) en socialdemokratisk enpartiregering, b) en koalition av högerpartier, c) en koalition av rödgröna partier eller d) en regering med partier hämtade från båda de traditionella blocken i svensk politik.

Resultaten visar att andelen som önskar sig en socialdemokratisk enpartiregering (a) har legat ganska stabilt i de mätningar som gjorts under de senaste tio åren – mellan 2 och 7 procent. Vid jämförelse bakåt sett är stödet för en S-regering däremot väldigt lågt, då motsvarande siffror under 60- och 70-talet låg runt 30 procent. Resultaten visar också att andelen som plockar ihop en alliansregering (b) stöddes av en fjärdedel av väljarna 2022 (25 procent), klart lägre andel än toppnoteringen från valet 2010 (40 procent). Stödet för en rödgrön koalition (c), där en önskeregering består av minst två partier av Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, har varierat något över åren och får 2022 stöd av 12 procent av väljarna.

Den typ av önskeregering som får störst stöd av de svarande, och så även har fått vid alla mätillfällen sedan förvalsundersökningen 2014, är en blocköverskridande regering (d). Denna kategori innebär alltså att den svarande har med partier från både det rödgröna och alliansblocket i sin önskeregering. Viktigt att notera

är att denna kategori teoretiskt sett kan bära fler kombinationer än de andra kategorierna som redovisas i tabellen. Att en så stor andel av den svenska befolkningen – fyra av tio – önskar sig en blocköverskridande regering, kan bero på flera faktorer. En möjlig förklaring är att de svarande kryssar i alla partier förutom de som man verkligen inte vill ha med i en kommande regering. Det skulle också kunna förklaras av att väljarna blir allt mer vana vid att partier från både vänster och höger styr tillsammans i närmare hälften av Sveriges kommuner (49 procent år 2018) (Falk, 2018:353; SKR, 2023).

Tabell 17.1 Svenska väljares önsker regeringar 1968-2022 (procent).

År	Socialdemokratisk enpartiregering (a)	Borgerlig koalition (C, L, KD, M/ Alliansen) (b)	Rödgrön koalition (V, S, MP) (c)	Blocköver- skridande regering (d)	Regeringar som inkluderar SD (e)
1968	36	23	3	25	–
1976	29	21	8	19	–
1979	32	27	8	16	–
1985	32	20	10	14	–
1994	24	16	13	31	–
1998	18	15	15	24	–
2002	23	11	14	22	–
2006	15	29	15	24	–
2010	7	40	23	13	–
2014	4	16	21	26	–
2018	2	16	11	37	26
2022	6	25	12	51	23

Källa: Valundersökningarna 1968–2022.

Kommentar: Resultaten är hämtade från valundersökningarnas förvalsstudier och visar följaktligen väljarnas önsker regeringar före valet. Frågan lyder "Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen." Svartalternativen löd 'V', 'S', 'C', 'L', 'M', 'KD', 'MP', 'SD', 'FI', 'Annat parti [fritextsvar]' samt 'Ingen uppfattning'. I SOM-undersökningen 2021 fanns inte FI med som fast svarsalternativ. Resultaten för 1968–2014 kommer från Valundersökningarnas förvalsstudier. Enbart personer som besvarat den öppna intervjufrågan om önsker regering ingår i procentbasen för åren 1968–2014. Andelen personer som ej besvarat den öppna frågan under dessa år uppgår till mellan 6–18 procent (6 procent 2014). I resultaten från Valundersökningen 2018 och den nationella SOM-undersökningen 2017 och 2021 är procentbasen de respondenter som svarat på frågan förutom de som uppgett 'Ingen uppfattning'. I kategorin borgerlig regering ingår svar som nämner tre eller fyra olika borgerliga partier. I Rödgrön-koalition ingår svaren S/V, V/S/MP eller S/MP. Blocköverskridande regering innefattar svar där minst något borgerligt parti nämns tillsammans med V, S eller MP. Resultaten summerar inte till 100 procent därför att det även finns svarpersoner utanför socialdemokratin som önskar sig enpartiregeringar bestående av enbart det parti som man röstar på. Dessutom är alla alternativ där FI eller SD nämns i olika regeringskoalitioner, eller ensamma, inte medtagna i analyserna av valundersökningarnas förvalsstudier till och med 2014. Därefter är SD medtagna i analyserna. Antalet svarande i analyserna för 2017 är 3 205 och 1 400 för 2021. I analysen av 2017 och 2021 års data från SOM-undersökningen har vi valt att inte koda bort personer som var yngre än 18 år. Antalet svarande i analyserna för 2018 är 1 445 och för 2022 1 960. Resultaten har avrundats till heltal.

De förändrade parlamentariska förutsättningarna försvårar en rimlig jämförelse långt tillbaka i tiden. I tabell 17.1 har vi därför behövt lägga till en femte kolumn för att också få med Sverigedemokraterna. Omkring var fjärde väljare önskar sig en regering som också inkluderar SD. Vid de senaste mätningarna av önsker regeringar (se tabell 17.1) har mellan 23 och 26 procent av svenska folket valt att ta med SD i sin favoritregering, oftast i kombination med Kristdemokraterna och Moderaterna. Om vi väljer att räkna med Sverigedemokraterna som ett borgerligt

parti i en blocköverskridande regering ökar andelen som önskar sig en blocköver-skridande regering något jämfört med blocköverskridande regering utan SD.

Vilka var då de vanligast förekommande kombinationerna av partier i väljarnas önskeregering inför valet 2022? I tabell 17.2 har vi listat de mest önskade av de sammanlagt 110 unika kombinationer (!) som förekommer i vårt datamaterial. Den mest önskade var en regering bestående av Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet (7,6). mycket tätt följt av det regeringsunderlag som sedermera kom att benämnas Tidöpartierna, L-KD-M-SD (7,2 procent). På tredje plats hamnar tvåpartikombinationen Socialdemokraterna-Centerpartiet (7,0 procent).

Den regering som väljarna till slut fick efter valet – den Kristerssonledda trepartiregeringen L-KD-M – hamnade på femte plats med 5,9 procent av väljarna bakom sig. Att de flesta väljare inte får den regering de önskar sig är inte anmärkningsvärt. Snarare är stöd från var tjugonde väljare faktiskt högre än vad det brukat vara i liknande analyser under den parlamentariskt turbulenta perioden efter 2014 (jfr Falk, 2018).

Tabell 17.2 Topp-20 önskeregeringar bland svenska väljare inför 2022 års val (procent).

#	Önskad regering	Andel	#	Önskad regering	Andel
#1	V-S-MP	7,6	#11	V-S	3,4
#2	L-KD-M-SD	7,2	#12	C-L-KD-M	3,2
#3	S-C	7,0	#13	S-M	2,0
#4	V-S-C-MP	6,4	#14	S-C-L-MP	2,0
#5	L-KD-M	5,9	#15	S-C-L-M	2,0
#6	S	5,6	#16	S-C-M	1,4
#7	KD-M-SD	5,0	#17	V-S-C-L	1,2
#8	S-C-MP	4,4	#18	S-MP	1,2
#9	S-C-L	4,1	#19	S-M-SD	1,2
#10	V-S-C	4,0	#20	V-S-C-L-MP	1,0

Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan lyder: "Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen". Antal svarande i procentbasen är 1 960. Resultaten är viktade mot det officiella valresultatet 2022. Etthundratio unika kombinationer av de åtta riksdagspartierna återfinns i datan.

En enpartiregering med Socialdemokraterna önskades av 5,6 procent av väljarna. Det är den enda enpartiregering som kvalar in på 20-i-topp-listan 2022. En regering bestående av Socialdemokraterna och Miljöpartiet – det vill säga den regering som Sverige haft under perioden 2014-2021 – samlade stöd av 1,2 procent av väljarna och hamnar på plats 18 på listan.

Vårt att notera är att Socialdemokraterna ingår i sexton av de tjugo vanligast förekommande regeringskombinationerna när vi frågar om väljarnas önskeregeringar. Det resultatet liknar de uppställningar av koalitions-sannolikheter som gjordes inför valet 2022. Så som det politiska landskapet såg ut, med tre stora partier och fem små, och med de styrkeförhållanden som rådde mellan partierna inför

valet (jfr kapitel 4) var det i så gott som alla scenarier en matematisk nödvändighet att ha med Socialdemokraterna för att ett regeringsunderlag skulle kunna nå 175 mandat). Valhelgen i september 2022 fanns enligt Valforskningsprogrammets egna analyser av sammanvägda opinionsmätningar (Mätningarnas Mätning 9/9, 2022) blott nio teoretiskt möjliga sätt att nå riksdagsmajoritet efter att överstora och ideologiskt orimliga kombinationer hade tagits bort (t ex regeringsunderlag där V och SD samtidigt ingår). Socialdemokraterna ingick i åtta av dem. För endast en enda kombination av dessa åtta fanns Socialdemokraterna inte med i underlaget: L-KD-M-SD.

Det finns stor variation när det gäller vilka partier som tillsammans önskas som regeringspartier. I tabell 17.3 har vi tagit fram hur många gånger två partier nämns ihop i olika regeringskonstellationer. Eller rättare sagt andelen av väljarna som plockat med kombinationen i sin önskeregering. Det vanligaste är att vilja ha Moderaterna och Kristdemokraterna i sin önskeregering. Det ville 36 procent av väljarna 2022. Näst vanligast är kombinationerna M tillsammans med L, S tillsammans med C, samt M tillsammans med SD som var och en samlar nästan var tredje väljare (30 procent). Moderaterna är tillsynes ett populärt samarbetsparti i väljarnas ögon. Å andra sidan har betydligt större andel väljare föreslagit Socialdemokraterna för en enpartiregering (5 procent).

Resultaten visar tydligt att blocktillhörighet och ideologiskt vänster-högeravstånd är avgörande för vilka partier som samtidigt uppträder tillsammans i väljarnas önskeregeringar. Även om alla tvåpartikombinationer förekommer bland väljarna är det mycket ovanligt med önskeregeringar där Vänsterpartiet och Moderaterna ingår (2 procent) eller där Miljöpartiet och Sverigedemokraterna ingår (1 procent).

Partistorlek är en av de viktigaste faktorerna vid koalitionsbildning och det är särskilt intressant att studera hur ofta de stora partierna förekommer tillsammans i väljarnas önskeregeringar. Det kan ge en bra indikation på hur sannolika olika regeringsunderlag egentligen var inför valet 2022. Resultaten visar att utsikterna för Socialdemokraterna och Moderaterna att ingå i samma regeringsunderlag hade ett relativt svagt väljarstöd. Endast 14 procent av väljarna hade en önskeregering där både S och M ingick. Då var andelen väljare som hade Moderaterna och Sverigedemokraterna i sin önskeregering betydligt större, 30 procent. Väljarstödet för en regering där S och SD ingår var dock mycket lågt: endast 3 procent av väljarna önskade sig en regering där S och SD ingick.

Även om regeringsunderlag med Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna fungerar rent matematiskt framstår det som politiskt och ideologiskt mycket osannolikt givet hur väljarna såg på saken i samband med 2022 års val. Resultaten reflekterar också de koalitionssignaler som exempelvis Magdalena Andersson gav uttryck för i partiledarutfrågningarna i SVT: Att Socialdemokraterna kunde tänka sig att samarbeta parlamentariskt med alla andra partier utom Sverigedemokraterna.

Tabell 17.3 Väljarnas önskeregeringar 2022: Andel som nämner ett parti ensamt, sammanlagt och tillsammans med andra partier (procent).

Parti i önskeregeringen	...nämns tillsammans med							Nämner partiet ensamt	Nämner partiet
	V	MP	S	C	L	KD	M		
Vänsterpartiet	–	–	–	–	–	–	–	0	24
Miljöpartiet	14	–	–	–	–	–	–	0	22
Socialdemokraterna	23	20	–	–	–	–	–	5	56
Centerpartiet	11	12	30	–	–	–	–	0	38
Liberalerna	3	4	13	16	–	–	–	0	40
Kristdemokraterna	1	2	4	7	25	–	–	0	38
Moderaterna	2	3	14	13	31	36	–	1	53
Sverigedemokraterna	2	1	3	3	15	25	30	1	34

Källa: Valundersökningen 2022: etapp A.

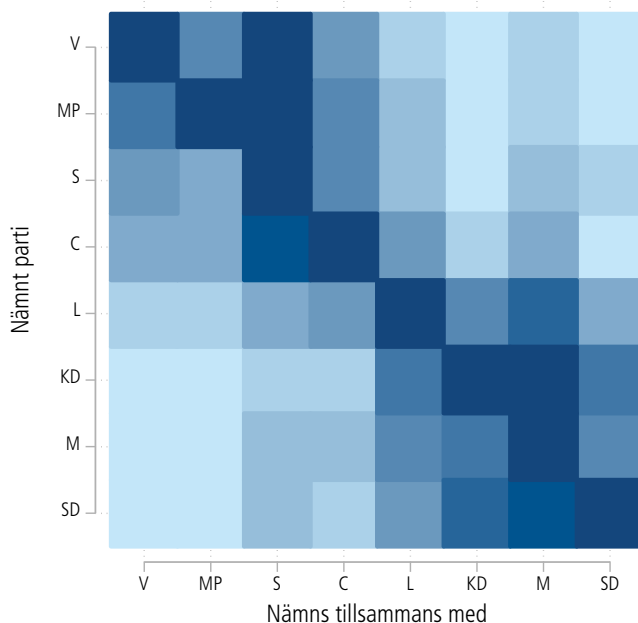
Kommentar: Frågan lyder "Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen." Antal svarande i procentbasen är 1 937. Resultaten är viktade mot det officiella valresultatet 2022. Kombinationer med övriga partier redovisas inte i tabellen. Längst till höger i tabellen visas andelen som nämnt en önskeregering bestående av ett enda parti respektive andelen som nämnt partiet som del av sin önskeregering. Resultaten har avrundats till heltal.

Magdalena Andersson diskuterar framtida regeringsunderlag i SVTs partiledarutfrågning. Bild: SVT.

Att koalitionsignalerna från partierna satte tydliga avtryck i väljarnas önskemål om vilka partier de ville skulle ingå i deras önskeregering kan illustreras på ett bra sätt med hjälp av en så kallad värmekarta (*heat map*) som i figur 17.1. Ju mörkare blå färg desto oftare förekommer två partier tillsammans i väljarnas önskeregeringar. Eftersom vi i figuren har rangordnat partierna efter deras vänster-högerpositioner är det lätt att se uppdelningen mellan mitten-vänsterpartier och mitten-högerpartier. Så som valet 2022 kom att utspela sig fanns det små möjligheter att marknadsföra andra alternativa regeringsunderlag än *team Kristersson* och *team Andersson*.

Figur 17.1 Visualisering av väljarnas önskeregeringar inför valet 2022 (värmekarta)

Källa: Valundersökningen 2022: etapp A.

Kommentar: Värmekartan visar för varje parti längs y-axeln hur stor andel av väljarna som önskat sig att ha med även andra partier i önskeregeringen. Ju mörkare blå färg desto större andel väljare har samtidigt önskat sig partierna i sin egen önskeregering.

Vilka partier som nämns som önskeregering brukar tolkas som en blandning av önsketänkande och rimlighet. Väljarna har starka preferenser, särskilt för sitt eget parti³¹ och även för grannpartier i partisystemet som kanske dessutom övervägs för röstning. Men väljarna förstår också att en regering behöver ha en majoritet av väljarna bakom sig. En regering behöver bestå av tillräckligt många partier för att kunna forma majoriteter i parlamentet.

Hur ska vi bättre förstå varför väljare plockar med ett visst parti i en önskeregering? Sannolikheten att kryssa för att man önskar sig ett visst parti i en regering kan betraktas som en funktion av ideologisk närhet, grad av anhängarskap och politisk kunskap. Vi förväntar oss att partier som står nära väljarens egna ideologiska position oftare önskas än partier som står längre ifrån. Och väljare som betraktar sig som övertygade anhängare av partiet ifråga borde oftare vilja ha med enbart sitt eget parti i regeringen. Eftersom kunniga väljare kan förväntas vara mer medvetna om behovet av att många partier behövs för att forma en fungerande

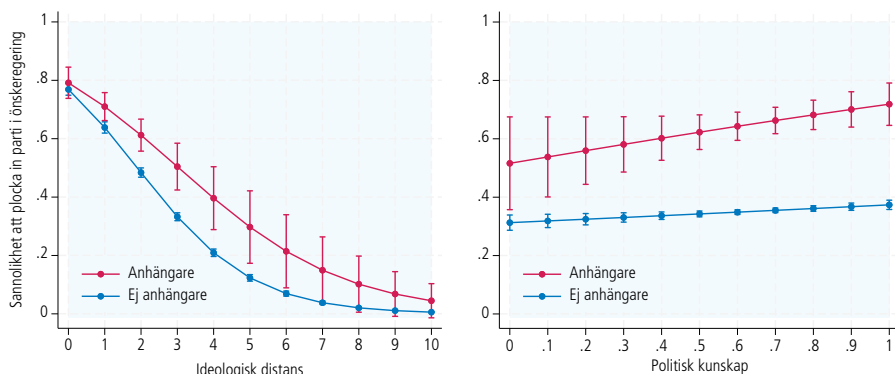
³¹ De flesta men inte alla har nämnt partiet de röstat på som del av sin önskeregering. För V: 100, MP: 92, S: 98, C: 95, L: 90, KD: 92, 97, SD: 97 (procent, viktat).

regering bör det också finnas ett samband mellan politisk kunskap och sannolikheten att välja till ytterligare partier i sin önskeregering. Allt annat lika borde vi förvänta oss en högre sannolikhet att plocka med ett parti eftersom kunniga väljare är mer införstådda med att det behövs många partier för att forma majoriteter. Vi prövar dessa förväntningar mot empiri från Valundersökningen 2022.

Resultaten visar till att börja med, och föga förvånande, att ideologiskt avstånd har ett starkt negativt samband med väljarnas preferenser om huruvida ett parti bör ingå i en önskad regering. Ju längre ideologiskt avstånd till partiet som bedöms desto lägre är sannolikheten att en väljare plockar med partiet i sin önskeregering. Det är grunden i vår modell.

Vår idé om att väljare som betraktar sig som anhängare av ett parti oftare enbart plockar med sitt eget parti i sin önskeregering får dock inte något stöd i vår kontrollerade modell. I själva verket är sannolikheten att plocka med ett parti generellt sett några procentenheter *högre* för de väljare som tillhör partianhängarnas skara, oavsett om det är ett parti som står nära eller lite längre ifrån den egna positionen längs vänster-högerskalan (se grafen till vänster i figur 17.2).

Figur 17.2 Sannolikheten nämna ett parti som del av önskeregeringen efter vänster-högeravstånd, grad av partianhängarskap och politiska kunskaper 2022 (predicerade sannolikheter).

Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Resultaten är hämtade från logistiska regressionsanalyser av en stackad datamängd (parti × väljare-dyader). Den beroende variabeln är att nämna eller inte nämna ett parti som del av sin önskeregering (0/1). I modellen ingår vänster-högeravstånd som är skillnaden mellan egen vh-position och var man placerat partiet (här skala från 0-10), partianhängarskap (1=betraktar sig som anhängare eller övertygad anhängare av partiet i fråga) och politisk kunskap (index 0-1). Modellerna är kontrollerade för kön, ålder och utbildning samt viktade efter valresultaten.

Däremot infrias våra förväntningar när det gäller att det bör finnas ett positivt samband mellan politisk kunskap och benägenheten att selektera ett parti in i sin önskeregering. Denna ökade tendens betyder, menar vi, att kunnigare väljare helt

enkelt tenderar att önska sig regeringar som har lite fler partier³², det vill säga tillräckligt många för att kunna utgöra ett livskraftigt regeringsunderlag. Resultaten visar att det finns ett sådant samband. Intressant nog tycks denna kunskapseffekt vara något starkare i gruppen väljare som är anhängare till ett politiskt parti, även om denna samspelseffekt inte är tillräckligt stor för att nå upp till sedvanliga signifikansnivåer (se grafen till höger i figur 17.2). Möjligen kan kombinationen av starkt partipolitiskt engagemang och goda kunskaper om politik kunna leda till en ökad insikt om behovet att bygga riksdagsmajoriteter.

Valbudskap om brottsbekämpning, bränslepriser och integration, med Moderaterna som avvärdare.

³² Vi har även testat sambandet mellan antal nämnda partier i en önskeregering och politisk kunskap. Sambandet är statistiskt positivt signifikant. Ju högre politisk kunskap desto fler partier väljs in i önskeregeringen.

Negativa regeringspreferenser

I Valundersökningen 2022 ställde vi en helt ny följdfråga om vilka partier väljarna *inte* önskar ha med i regeringen (se figur 17.3). Vi har i andra analyser i boken sett tecken på att politiskt beteende även kan drivas av starka antipatier gentemot partier. Särskilt när det gäller regeringsfrågan har flera valrörelser berört Sverigedemokraternas regeringsduglighet. Det har funnits högst delade åsikter om möjligheterna att lyfta in partiet i regeringsunderlag eller rentav i en regering. Ett sätt att försöka nyansera väljarnas preferenser i regeringsfrågan är att också fråga om negativa regeringspreferenser.

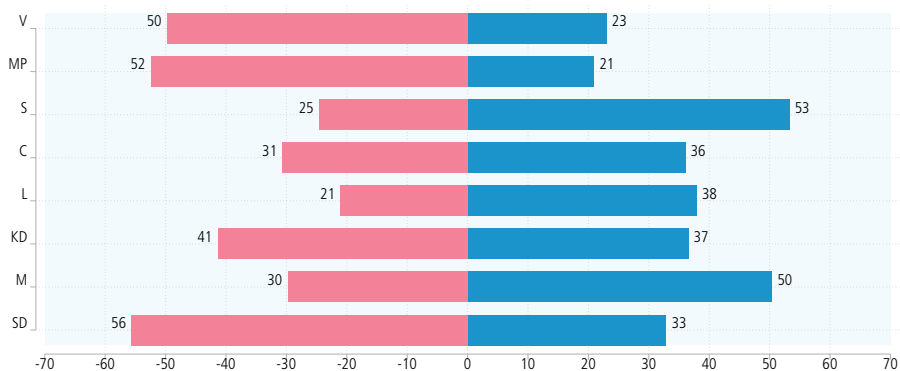
I figur 17.3 visar vi väljarnas positiva och negativa regeringspreferenser (jfr Bergh & Aalberg (2023) för en liknande preferensfördelning i det norska partisystemet). Blå staplar visar samma resultat som de vi redan presenterat, det vill säga andelen som säger sig vilja ha med respektive parti i en regering. Här dominerar de två stora historiskt regeringsbärande partierna Socialdemokraterna och Moderaterna, även om många andra partier också har hög andel stöd för regeringsdeltagande (notera att andelarna kan skilja sig något åt från resultaten i tidigare tabeller eftersom analysen endast kan genomföras på samma personer som också fått uppge negativa regeringspreferenser.)

De röda staplarna visar andelen som aktivt kryssar att de *inte* vill ha med partiet i en regering efter valet. Här dominerar små partier längre ut åt kanterna av det svenska partisystemet. Sverigedemokraterna har störst andel negativa regeringspreferenser med 56 procent, tätt följt av Miljöpartiet med 52 procent och Vänsterpartiet med 50 procent. Trettio procent av väljarna lägger in ett slags 'veto' mot att ha Moderaterna med i en regering. Motsvarande andel negativa regeringspreferenser för Socialdemokraterna är 25 procent. Partier som befinner sig närmare mitten av partisystemet är också generellt sett mer tolererade. Det mest tolererade partiet, som lägst andel väljare kryssar för att de inte vill se i en regering, är Liberalerna (21 procent).

Informationen i figuren 17.2 kan enkelt räknas om till ett balansmått som visar relationen mellan positiva och negativa regeringspreferenser. Balansmättet är negativt om det är fler som önskar att partiet inte är med i en regering än som önskar sig att partiet är med i en regering. Balansen (se tabell 17.4) visar att Miljöpartiet och Vänsterpartiet är mer skydda regeringspartier (-31 respektive -27) än vad Sverigedemokraterna är 2022 (-23). Det parti som får bäst balans mellan positiva och negativa regeringspreferenser är Socialdemokraterna med +28. Här är Moderaterna god tvåa med +20. Endast två ytterligare partier har positiva balansmått, och båda är liberala mittenpartier: Centerpartiet med +5 och Liberalerna med +17.

Skillnaderna mellan olika väljargrupper är stora. Det gäller inte minst mellan gruppen män och gruppen kvinnor. Här finns en betydande köns polarisering: Bland kvinnor är Socialdemokraterna ett betydligt *mer* omtyckt regeringsparti (+40) och bland män är Sverigedemokraterna ett betydligt *mindre* omtyckt regeringsparti (-35). Bland kvinnor är mittenpartierna Centerpartiet och Liberalerna lika omtyckta regeringspartier (+15 respektive +13) som Moderaterna (+12).

Figur 17.3 Väljarnas positiva och negativa regeringspreferenser. Andel som vill ha/inte vill ha med partiet i regeringen efter valet, 2022 (procent).

Källa: Valundersökningen 2022, etapp A.

Kommentar: Resultaten visar andelen väljare som uppger att de önskar ha partiet med i regeringen (blåa staplar) respektive inte önskar ha med partiet (röda staplar). Frågan lyder: "Vilket eller vilka partier skulle du vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen.". Följdfrågan om negativa regeringspreferenser var "Vilket eller vilka partier skulle du inte vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du inte skulle vilja ha med i regeringen.". Endast personer som besvarat båda frågorna ingår i analysen (n=1 474). Resultaten har viktats efter de officiella valresultaten.

Balansen mellan positiva och negativa regeringspreferenser uppvisar förutsebara mönster när det gäller vänster-högerideologi. I gruppen väljare som placerar sig själva långt till höger ser man en tydlig vattendelare i synen på de två mittenpartierna: Centerpartiets balans är starkt negativ (-50) samtidigt som Liberalernas balans är lika starkt positiv (+48). Det påminner om de mycket starka kontraster vi kunde se i analysen av sympatier och antipatier för de politiska partierna i kapitel 14. Sverigedemokraterna är inte något hett regeringsönskemål förrän vi rör oss allra längst ut till höger i det ideologiska landskapet. Endast bland väljare med hjärtat långt till höger har SD ett positivt balansmått (+53).

Partiväljarnas inställning till att ha partier med i regeringen bekräftar att det finns gott om starka känslor inblandade. Vänsterpartiets väljare ställer sig övervägande positiva till de andra rödgröna partierna Socialdemokraterna och Miljöpartiet (+50 respektive +17). Miljöpartiets känslor för sina rödgröna grannar är betydligt svalare, särskilt intressant är att Centerpartiet har negativt balansmått bland MP-väljarna (-16). Socialdemokraterna har starka positiva känslor för alla de partier som 2022 räknades in i Magdalena Anderssons regeringsunderlag: Vänsterpartiet (+83), Miljöpartiet (+89) och Centerpartiet (+66). Centerpartiets väljare var inte lika positiva till alla nya kamrater bland mitten-vänsterpartierna: C-väljarna hade övervägande negativa känslor för Vänsterpartiet (-4) men i gengäld övervägande positiva känslor till Liberalerna (+31).

Tabell 17.4 Positiva och negativa regeringspreferenser för de åtta riksdagspartierna i olika väljargrupper (balansmått).

Grupp	V	MP	S	C	L	KD	M	SD
Samtliga	-27	-31	+28	+5	+17	-4	+20	-23
Kvinna	-15	-17	+40	+15	+13	-13	+12	-35
Man	-37	-45	+18	-4	+20	+3	+29	-12
18–22 år	-27	-25	-19	-7	+25	+5	+41	+22
22–34 år	-20	-20	+28	+16	+7	-11	+9	-33
35–49 år	-19	-25	+31	+4	+11	-15	+16	-28
50–64 år	-30	-37	+28	+0	+18	-2	+25	-18
65–74 år	-26	-32	+28	+7	+16	-2	+19	-22
75+	-32	-34	+33	+10	+25	-1	+23	-25
Grundskola	-19	-43	+29	-2	+5	-2	+24	+1
Gymnasium/Eftergymnasial	-29	-43	+24	-1	+14	+0	+26	-5
Högskola/Universitet	-28	-20	+36	+15	+25	-13	+15	-47
Svensk bakgrund	-29	-33	+28	+5	+18	-4	+22	-23
Utländsk bakgrund	-5	-18	+36	+5	+10	+14	+11	-25
Tjänsteman	-30	-28	+36	+12	+22	-12	+18	-38
Arbetare	-11	-30	+32	+1	+1	-7	+10	-10
Jordbrukare	-65	-67	-3	+31	+56	+29	+47	-10
Företagare	-53	-48	-6	-9	+40	+25	+49	+0
Ren landsbygd	-37	-46	+22	+12	+20	+12	+28	-13
Mindre tätort	-23	-42	+26	+0	+17	+2	+22	-5
Stad eller större tätort	-28	+30	+32	+9	+17	-8	+21	-27
Stockholm, Göteborg eller Malmö	-17	-11	+32	+2	+10	-23	+6	-47
Mycket intresserad	-29	-34	+15	-14	+20	+0	+16	-21
Ganska intresserad	-25	-29	+33	+9	+16	-8	+20	-30
Inte särskilt/allt intresserad	-29	-33	+32	+14	+16	-3	+26	-10
Låg politisk kunskap	-10	-19	+35	+13	+4	-11	+13	-19
Medel politisk kunskap	-24	-19	+42	+12	+18	-15	+16	-35
Hög politisk kunskap	-34	-38	+27	+5	+32	+2	+28	-29
Övertygad anhängare	-13	-22	+20	+3	-6	-12	-6	-22
Partianhängare	-14	-26	+28	+0	+7	-10	+7	-32
Endast partipreferens	-33	-32	+30	+9	+23	-4	+27	-27
Ingen partipreferens	-32	-39	+34	+7	+23	-1	+33	-12
Långt till vänster	+70	+40	+90	+22	-34	-85	-71	-88
Något till vänster	+26	+11	+90	+50	-11	-76	-47	-84
Varken t v eller t h	-34	-36	+56	+21	+15	-16	+13	-22
Något till höger	-73	-59	+9	+6	+48	+30	+69	-11
Långt till höger	-85	-88	-61	-50	+48	+78	+94	+53
Vänsterpartiet	+90	+47	+83	-4	-38	-88	-76	-89
Miljöpartiet	+50	+88	+89	+48	-7	-91	-72	-97
Socialdemokraterna	+17	+0	+93	+49	-13	-67	-37	-76
Centerpartiet	-54	-16	+66	+87	+52	-34	+22	-89
Liberalerna	-75	-46	+8	+31	+82	+25	+62	-61
Kristdemokraterna	-66	-70	-27	-29	+53	+78	+76	+14
Moderaterna	-85	-78	-22	-19	+63	+59	+93	+3
Sverigedemokraterna	-66	-81	-42	-64	+9	+56	+73	+90

Källa: Valundersökningen 2022, etapp A.

Kommentar: Balansmåttan visar andelen väljare som uppgett att de vill ha partiet med i sin önskeregering minus andelen väljare som uppgett att de inte vill ha med partiet i sin önskeregering. Frågan lyder: "Vilket eller vilka partier skulle du vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen.". Följdfrågan om negativa regeringspreferenser var "Vilket eller vilka partier skulle du inte vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du inte skulle vilja ha med i regeringen.". Endast personer som besvarat båda frågorna ingår i analysen (n=1 474). Resultaten har viktats efter de officiella valresultaten.

Bland mitten-högerpartierna ser vi också stora skillnader i ömsesidigt gillande, men även en del asymmetrier. Bland Liberalernas väljare hade Centerpartiet ett starkare positivt balansmått (+31) än vad Kristdemokraterna hade (+25). L-väljarnas känslor för Moderaterna som regeringsparti var lika starkt positivt (+62) som det var starkt negativt för Sverigedemokraterna (-61). Bland Kristdemokraternas, Moderaternas och Sverigedemokraternas väljare var det klart större andel som önskade sig att Centerpartiet inte var med i regeringen (balansmått -29, -19 respektive -64). Medan Liberalernas väljare uppvisade en mycket tydligt negativ inställning till Sverigedemokraterna har både KD- och M-väljarna en svagt övervägande positiv inställning, det vill säga det är fler som önskar att SD är med i regeringen än som önskar att SD inte är med i regeringen (+14 respektive +3).

Väljarna tycker till om koalitionsavtal

I likhet med många andra parlamentariska flerpartisystem har skriftliga överenskommelser mellan partierna – olika typer av koalitionsavtal – sett dagens ljus även i Sverige. Vad tycker väljarna om de koalitionsavtal som partierna ingått med varandra under den senaste tidens parlamentariska turbulens? Trots att avtalen varit centrala i svensk politik finns det inte särskilt många mätningar av vad väljarna tycker om dem. Men vid två tillfällen har väljare i riksrepresentativa undersökningar fått frågor om hur de ställer sig till de olika överenskommelserna. Hösten 2015 ställde SOM-institutet en fråga om Decemberöverenskommelsen (DÖ) som visade att en fjärdedel av väljarna inte kände till det. Ytterligare 10 procent svarade att de inte hade någon uppfattning och 19 procent att de varken var positiva eller negativa. Det mindretal av väljare som hade en uppfattning om Decemberöverenskommelsen var negativt inställda (balansmått -14).

Tabell 17.5 Väljarnas åsikter om Decemberöverenskommelsen 2014 och Januariavtalet 2019 (procent).

Avtal/överenskommelse	Mycket positiv	Ganska positiv	Varken positiv eller negativ	Ganska negativ	Mycket negativ	Ingen uppfattning	Känner ej till	Summa	Opinionsbalans	Antal svarande
Decemberöverenskommelsen 2014										
Samtliga (SOM 2015)	4	12	19	13	17	10	25	100	-14	1 533
Vänsterpartiet	9	23	23	9	8	9	19	100	+15	100
Miljöpartiet	1	16	32	15	2	6	28	100	0	87
Socialdemokraterna	9	19	21	5	1	13	31	100	+22	397
Centerpartiet	0	12	25	19	19	9	15	100	-26	118
Folkpartiet	2	17	27	19	13	5	17	100	-13	88
Kristdemokraterna	2	5	24	19	29	12	10	100	-41	59
Moderaterna	0	8	17	26	24	6	19	100	-42	302
Sverigedemokraterna	1	1	8	7	48	5	30	100	-53	201
Januariavtalet 2019										
Samtliga (VU 2022)	1	14	21	19	16	17	12	100	-20	2 160
Vänsterpartiet	0	16	28	30	5	12	8	100	-19	92
Miljöpartiet	7	38	18	18	4	10	5	100	+23	123
Socialdemokraterna	2	24	27	14	4	20	10	100	+8	500
Centerpartiet	3	35	23	10	0	22	9	100	+28	115
Liberalerna	0	11	23	34	7	20	5	100	-30	74
Kristdemokraterna	1	3	11	33	26	14	10	100	-55	87
Moderaterna	0	3	15	28	28	15	11	100	-53	253
Sverigedemokraterna	0	1	17	20	45	11	7	100	-64	208

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2015 och Valundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan lyder "Allmänt sett, vilken är din inställning till [det så kallade Januariavtalet?/den så kallade Decemberöverenskommelsen?/Det så kallade Tidö-avtalet?]". Opinionsbalansen kan variera mellan -100 och +100 och beräknas genom att subtrahera andelen ganska och mycket negativ från andelen ganska och mycket positiv. Resultaten är oavskilda.

Valundersökningen 2022 visar att även när det gäller Januariavtalet (JA) saknade hälften av väljarna någon tydlig åsikt. Januariavtalet tycks något mindre okänt än Decemberöverenskommelsen (12 procent) men andelen med ingen uppfattning var hela 17 procent och de som varken var positiva eller negativa var 21 procent. Balansmättet var även i fallet Januariavtalet negativt (-20).

Varken Decemberöverenskommelsen eller Januariavtalet överlevde tillräckligt länge för att väljarna skulle fått chansen att utvärdera dess efterlevnad och effekter i samband med ett val. Det betyder att inga partier ännu har behövt försvara ett skriftligt koalitionsavtal av det här slaget i en svensk valrörelse, såvida inte man räknar Allianspartiernas gemensamma valmanifest 2006 "Allians för Sverige" som ett sådant. Januariavtalet var överspelat långt innan valrörelsen började och kom därför att diskuteras mycket litet inför riksdagsvalet 2022.

Socialdemokraterna och Moderaterna var de två mest populära partierna att ha med i sin önskeregering (56 respektive 53 procent).

Partianhängare har större benägenhet att nämna fler partier i sin önskeregering än icke-anhängare.

Varken Decemberöverenskommelsen (DÖ) eller Januariavtalet (JA) lyckades samla stöd från en majoritet av väljarna